

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Қазақтың халық аспабы қылқобызда ойнауды үйрету процесіне ақпараттық технологияларды енгізу

ЖАРИЯЛАНДЫ
21.04.2026СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/188306/>

Магазова Гульсая Қайыриденқызы

«Музыкалық колледж дарынды балаларға арналған музыкалық мектеп интернат» кешені» ММ

Мазмұны

Кіріспе

1. Ақпараттық технологиялар құбылыс ретінде
2. Ақпараттық технологиялар қазіргі білім беру үдерісінің құрамдас бөлігі ретінде
3. Ақпараттық технологиялардың адам өміріне әсері
4. Қазақ халық аспабы қыл қобыздың пайда болу тарихы және балалар музыка мектебінде қыл қобызда ойнауды оқытудың дәстүрлі әдістемесі
5. Балалар музыка мектебінде қазақ халық аспабы қыл қобызда ойнауды оқыту үдерісінде ақпараттық технологияларды қолдану бойынша жүргізілген практикалық жұмыстың сипаттамасы

Мақсаты: Балалар музыка мектебінде қазақтың халық аспабы қыл қобызда ойнауды оқыту үдерісінде ақпараттық технологияларды қолданудың теориялық және практикалық негіздерін қарастыру, олардың тиімділігін анықтау және оқушылардың орындаушылық шеберлігін, шығармашылық қабілеттерін дамытудағы рөлін айқындау.

Міндеттері:

1. Білім беру жүйесіндегі «ақпараттық технологиялар» ұғымын қарастыру;
2. Қобыз сабақтарында компьютерлік технологияларды қолдану бағыттарын анықтау;
3. Балалар музыка мектебінде қобыз сабақтарында компьютерлік технологияларды

қолдану нәтижелерін айқындау;

4. Қобыз сабақтарында ақпараттық технологияларды қолдануға арналған әдістемелік материалдарды әзірлеу.

Зерттеудің өзектілігі: қазіргі уақытта білім беру үдерісінің дамуының неғұрлым перспективалы бағыттарының бірі болып табылатын мектеп оқытуында заманауи ақпараттық технологияларды қолдану мәселесіне деген қызығушылықпен айқындалады. Техникалық құралдарды оқу сабақтарында қолдану тақырыптың негізгі мазмұнын түсіндірумен қатар, білім алушылардың қызығушылығын арттырып, олардың оқу мотивациясын күшейтуге мүмкіндік береді.

ерттеудің ғылыми жаңалығы:

Әдістемелік жұмыстың жаңалығы балалар музыка мектебінде қыл қобыз аспабын оқыту үдерісінде ақпараттық технологияларды кешенді түрде қолдану мүмкіндіктерін алғаш рет жүйелі түрде қарастыруымен айқындалады.

Атап айтқанда:

- қыл қобызда ойнауды оқыту барысында ақпараттық технологияларды (мобильді қосымшалар, аудио-бейне материалдар, ноталық редакторлар) қолданудың тиімді жолдары ұсынылды;
- дәстүрлі оқыту әдістемесі мен заманауи цифрлық құралдарды ұштастырудың педагогикалық мүмкіндіктері негізделді;
- Kobyzbook мобильді қосымшасын оқу үдерісінде қолданудың практикалық тиімділігі дәлелденді;
- оқушылардың музыкалық қабілеттерін дамытуда ақпараттық технологиялардың әсері айқындалды;
- қыл қобыз сабағына арналған әдістемелік ұсыныстар жүйеленді.

Кіріспе

Қазіргі уақытта қобыз орындаушылық өнері Қазақстандағы балалар музыка мектебі оқушылары үшін үлкен теориялық және практикалық қызығушылық тудырады. Аталған педагогикалық бағыттың жай-күйін, оның әдістемелік және ұйымдастырушылық құрамдастарын жан-жақты зерттеу мектеп жасындағы балаларға қобыз орындаушылық өнерін оқыту саласында оқу-тәрбие үдерісін жетілдірудің өзекті қажеттілігін айқындады. Көрсетілген жас санатына қатысты осындай мәселелерді шешу айқын өзектілікке ие, өйткені оларды шешудің ең тиімді жолдары мен оңтайлы шарттарын анықтау Қазақстандағы жалпы музыкалық білім беру жүйесінің одан әрі дамуы үшін аса маңызды.

1. Ақпараттық технологиялар құбылыс ретінде

Адамзат тарихының бастапқы кезеңдерінде ақпаратты жеткізу үшін ым-ишара тілі қолданылған, кейіннен ауызша сөйлеу пайда болды. Адам қоршаған әлемде дұрыс бағдар жасай алуы үшін ақпарат толық әрі нақты болуы тиіс. Техника, қоғам және табиғат туралы толық әрі дәл ақпарат алу – ғылымның негізгі міндеті. Ғылыми таным үдерісі кітап басып шығару өнерінің пайда болуымен басталды. Адам «ақпараттар теңізінде» өмір сүреді және әрекет етеді: ақпаратты сезім мүшелері арқылы қабылдайды, оны жадында сақтайды, ойлау арқылы талдайды және басқа адамдармен ақпарат алмасады.

Алдымен «ақпараттық технологиялар» ұғымына анықтама берейік. Ақпараттық технологиялар – объектінің, үдерістің немесе құбылыстың жай-күйі туралы жаңа сападағы ақпарат алу мақсатында деректерді (алғашқы ақпаратты) жинау, өңдеу және жеткізу әдістері мен құралдарының жиынтығын пайдаланатын үдерістер.

2. Ақпараттық технологиялар қазіргі білім беру үдерісінің құрамдас бөлігі ретінде

Білім беру саласына ақпараттық технологияларды қарқынды енгізу – заңды әрі қайтымсыз үдеріс. Сондықтан оның жақын және алыс болашақта туындауы мүмкін жағымсыз салдарын жан-жақты зерттеу қажет. Бұл жағдай педагогтар үшін белгілі бір мәселелерді туындатады: көптеген адамдар техникалық құралдарға тәуелді бола бастайды. Алайда әр адам өз уақытын қалай пайдаланатынын өзі шешеді. Сондықтан барлық технологиялық жетістіктерді дұрыс әрі тиімді пайдалануды үйрену маңызды. Ақпараттық технологияларды адамзат игілігі үшін қолдану қажет, себебі бұл мүмкіндіктерді қандай бағытта пайдалану өзімізге байланысты: игілікке ме, әлде кері әсерге ме. Интернет желісінің көмегімен жүзеге асатын жаңа коммуникациялық мүмкіндіктер адамдардың өзін-өзі дамытуға деген көзқарасын түбегейлі өзгертуде.

3. Ақпараттық технологиялардың адам өміріне әсері

Ақпараттық технологиялар саласындағы ең маңызды жетістіктердің бірі – «Интернет» атты ғаламдық желінің құрылуы болды. Дәл осы жаңалықтың арқасында көптеген адамдар үшін өзін-өзі жүзеге асырудың шексіз мүмкіндіктері ашылды. Мысалы, оның көмегімен адамдар жер шарының әртүрлі бөліктерінде бола отырып, бір-бірімен еркін байланыс жасай алады. Қазіргі уақытта адамдар қажетті ақпаратты компьютерді немесе телефонды ғана пайдалану арқылы оңай таба алады. Бұрын қажетті ақпаратты табу үшін кітапханаға барып, ондаған кітаптың ішінен іздеуге тура келетін, бұл көп уақытты талап ететін. Сондай-ақ мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін өмірін түбегейлі өзгерткен және заман талабына сай білім алуға мүмкіндік берген қашықтан оқыту жүйесінің пайда болуын ерекше атап өткен жөн.

Сонымен қатар, банктік қызметкерлерге, экономистерге, бухгалтерлерге,

жобалаушыларға күнделікті кәсіби қызметінде көмек көрсететін түрлі бағдарламалардың пайда болуы да маңызды. Бұған қоса, адамның өтірігін анықтауға мүмкіндік беретін детекторлар пайда болды, бұл ауыр қылмыстық істерді тергеуде үлкен рөл атқарады. Навигациялық жүйелер адамға бейтаныс жерде бағыт табуға және қажетті маршрутты анықтауға көмектеседі. Ал заманауи медициналық құрылғылардың пайда болуы әлем бойынша медицина деңгейін едәуір арттырып, өлім-жітім көрсеткішін айтарлықтай төмендетті, бұл – аса маңызды жетістік. Қазіргі таңда ақпараттық технологиялардың көмегімен адам көптеген ауруларды емдей алады. Ішкі ағзаларды жасанды протездермен алмастыру арқылы жүргізілетін күрделі операциялар да жаңа ақпараттық технологиялар негізінде жүзеге асырылуда, бұл адамның өмір сүру ұзақтығын арттыруға мүмкіндік береді.

Сондай-ақ қазіргі уақытта әлемнің көптеген елдері секундына миллиардтаған операцияларды орындай алатын суперкомпьютерлердің көмегімен метеорологиялық деректерді болжауды пайдаланады. Дегенмен, бүгінгі таңда бірде-бір суперкомпьютер адамды толық алмастыра алмайды, өйткені компьютер адамға көмекші құрал ретінде жасалған. Өмірдің кейбір салаларында тек адам қатысуы қажет, мысалы, балаларды әлеуметтендіру мақсатындағы мектепке дейінгі білім беру жүйесінде.

4. Қазақ халық аспабы қыл қобыздың пайда болу тарихы және балалар музыка мектебінде қыл қобызда ойнауды оқытудың дәстүрлі әдістемесі

Қазақтың ұлттық ішекті аспабы – қобыз – отандық және шетелдік зерттеушілердің, ғалымдардың, музыканттар мен орындаушылардың үлкен қызығушылығын тудырады. Кейбір еңбектерде қобызды скрипканың арғы тегі ретінде қарастыру ұсынылады. Қобыз аспабында өз өнерін дамытқан тұлғалар қатарында абыздар, жыраулар, жыршылар және бақыстар бар.

5. Қазақ халық аспабы қыл қобызда ойнауды оқыту үдерісінде ақпараттық технологияларды қолдану бойынша жүргізілген практикалық жұмыстың сипаттамасы.

Қыл қобыз аспабында ойнауды оқыту барысында ақпараттық технологияларды қолдана отырып, музыкалық-шығармашылық қызметтің кейбір түрлерін бөліп көрсетуге болады:

1) Тюнер – аспаптың әрбір ішегінің дыбыс биіктігін дәл анықтауға мүмкіндік беретін заманауи құрылғы немесе мобильді қосымша. Оны пайдалану арқылы оқушы дыбыстың дұрыс немесе бұрыс екенін көрнекі түрде байқап, есту қабілетін дамытады.

Сабақ барысында тюнермен жұмыс келесі бағыттарда жүзеге асырылады:

- аспапты күйге келтіру (ішектердің дұрыс дыбысталуын тексеру);
- әр дыбыстың тазалығын бақылау;

- дыбыс алу кезінде саусақтың дұрыс қойылуын қадағалау;
- музыкалық есту қабілетін дамыту;
- өзін-өзі бақылау дағдысын қалыптастыру.

2) Шығармамен жұмыс: метрономмен жұмыс жасау, әртүрлі темпте жазбамен бірге ойнау; партияларды әр қолмен жеке орындау (екінші партияны компьютер орындайды); өз орындауын диктофонға жазып, тыңдау.

Метрономды сабақ барысында қолдануға болады, бірақ тек кезең-кезеңімен, яғни онымен бірге де, онсыз да ойнау қажет. Метроном дұрыс темпті қалыптастыру үшін, сондай-ақ күрделі бөлімдерді орындаудың дәлдігін тексеру мақсатында пайдаланылады (3-сурет).

3) Фонограммамен ойнау. Концерттік нөмірлер үшін фонограммалар мен аранжировкаларды қолдану мүмкіндігі – оқушылар мен олардың ата-аналары үшін ең тартымды тәсілдердің бірі болып табылады. Фонограммамен ойнау орындаушыда бірқатар маңызды кәсіби қасиеттерді қалыптастыратыны анықталған: ырғақтық тәртіп, темпті сезіну, музыкалық қабілетті, орындаушылық мәнерлілікті және гармониялық естуді дамыту. Мұндай орындау тәсілі балаларға қуаныш сыйлап, олардың шығармашылық еркіндігін арттырады, қысылуды және көпшілік алдында өнер көрсету қорқынышын азайтады. Жас музыкант өзін толыққанды оркестр сүйемелдеуімен өнер көрсетіп жатқан нағыз әртіс ретінде сезіне алады. Фонограммамен ойнау шығармашылық қабілеттерді кеңейтіп, оқушының дербестігін дамытады.

4) Арнайы аспап сыныбында жетекші оқытушылар мен орындаушылардың шеберлік сабақтарын (мастер-класстарын) көру.

5) Қазіргі таңда интернет желісінде көптеген онлайн-конкурстар бар, оларға қатысу оңай. Әрбір қашықтан өткізілетін іс-шара – білім шыңына апарар кезекті баспалдақ, табыс пен дамудың кілті.

6) Жұмыс барысында аудио және бейне кітапханаларды, электрондық дидактикалық құралдарды, бейнероликтер мен презентацияларды оқу бағдарламасына сәйкес жүйелі түрде қолдандым. Сонымен қатар, музыкаға және қобызда ойнауды үйретуге арналған арнайы компьютерлік бағдарламаларды пайдалануды жөн көрдім.

7) Қазіргі уақытта қыл қобызда ойнауды үйретуге арналған Kobyzbook мобильді қосымшасы бар, оны менің оқушыларым үлкен қызығушылықпен қолданады. Kobyzbook – көне қазақ аспабы қобызға қатысты барлық мәліметтерді қамтитын әлемдегі алғашқы және бірегей веб-сайт пен мобильді қосымша (4-сурет). Бұл өзіндік электрондық энциклопедия Қазақстан Республикасы Тұңғыш Президенті – Елбасы қорының қолдауымен белгілі қобызшы Мақсат Медеубек тарапынан жасалған.

Аталған қосымшаның көмегімен аспаптың құрылымын қарастыруға, жасалу технологиясымен танысуға, оның үнін тыңдауға және тіпті қобызда ойнауды үйренуге болады. Оқу құралында күйлер мен басқа да шығармалардың жүз сексеннен астам аудиожазбасы жинақталған.

Шығармаларға қатысты кейбір композициялардың пайда болу тарихы мен аңыздары, бейне және аудио нұсқалары, сондай-ақ оларды орындау әдістемесіне қатысты ұсыныстар берілген. Сонымен қатар әрбір шығарманың ноталары ұсынылған. Қобызда өз бетінше ойнауды үйренгісі келетіндер үшін бейнесабақтар бөлімі қарастырылған. Kobyzbook қосымшасының негізгі міндеттерінің бірі – Қазақстанның ұлттық дәстүрлі музыка мәдениетімен таныстыру және халық аспаптарын насихаттау. Шетелдік халық аспаптарына қызығушылық танытушылар да қобыз аспабымен танысу мүмкіндігіне ие.

8) Ноталарды жазуға арналған бағдарламалар компьютерде ноталарды теру үшін қажет. Компьютерде ноталарды құру және өңдеу – қызықты әрі тартымды үдеріс, және оған арналған бағдарламалар жеткілікті. Мен өз жұмысымда Sibelius (Сибелиус) бағдарламасын қолданамын – бұл, менің ойымша, ең ыңғайлы ноталық редакторлардың бірі. Ол кез келген ноталарды құруға және өңдеуге, сондай-ақ оларды ыңғайлы форматта сақтауға мүмкіндік береді: графикалық форматтардың бірнеше түрінде немесе дыбыстық MIDI-файл ретінде. Айта кету керек, бағдарлама атауы фин композиторы-романтик Ян Сибелиустың есімімен байланысты. Бұл бағдарламаның артықшылығы – кең функционалдық мүмкіндіктері және қарапайым, ыңғайлы интерфейсі.

9) Бағдарламалардың бірінші тобы кез келген компьютер пайдаланушысына таныс: Windows Media Player, WinAmp, Aimp және т.б. Біз осы бағдарламалардың ішінде Aimp бағдарламасын қолданамыз. Әуендерді мұқият тыңдау үшін бағдарламаның жылдамдығын төмендетіп, мәтінді баяу қарқынмен қайталаймыз. Бұл әрбір дыбысты анық естуге және күйді толық меңгеруге мүмкіндік береді.

Қорытынды

Қорытындылай келе, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды оқыту үдерісінде қолдану қазіргі мектеп оқушыларының халық аспаптарында ойнауға деген қызығушылығын кем дегенде ішінара сақтауға мүмкіндік береді деп айтуға болады. Көптеген білім алушылар өз бастамаларын көрсетіп, осындай бағдарламалардың көмегімен есту арқылы іріктеу дағдыларын дамыта бастайды.

Құрдастарымен бейресми қарым-қатынас барысында виртуалды аспапта ойнау дағдыларын көрсету кезінде оқушы өзі байқамай-ақ халық аспаптарын насихаттаудың өзіндік бір түрін жүзеге асырады. Үйінде нақты аспабы жоқ оқушылар сабаққа асығып келіп, виртуалды түрде қалыптастырған дағдыларын нақты аспапта қолданып көруге және өз сезімдерін салыстыруға ұмтылады.

Ал білім алушының аспапта ойнауды жалғастыруға деген ынтасы – педагог үшін ең жоғары бағалау болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Бабаева Ю. Д., Войскунский А. Е. Дарынды балаларға арналған ақпараттық технологиялар.

2. Бергер Н. Музыка оқытудың заманауи тұжырымдамасы мен әдістемесі. «Жалпы білім беруді жаңғырту» сериясы. – Санкт-Петербург, 2004. – 129 б.

3. Бершадский М. Е. Білім беру және ақпараттық-коммуникациялық технологияларды ықпалдастырудың мүмкін бағыттары // Педагогикалық технологиялар. – М., 2006. – №1. – 29–50 б.

4. Банщиков Г. И. Функционалдық аспаптандыру заңдары. – Санкт-Петербург: Композитор, 1997. – 240 б.

5. Браун Р. Компьютерде би музыкасын жасау өнері. – М.: ЭКОМ, 1998. – 447 б.

6. Булучевский Ю. С., Фомин В. С. Қысқаша музыкалық сөздік. – Ленинград: Музыка, 1988. – 461 б.

7. Вещицкий П. О. Алты ішекті гитарада ойнау өзін-өзі үйрету құралы. – М.: Советский композитор, 1975. – 115 б.

8. Вербицкий А. А., Цеханский В. М. Музыкалық мәдениетті трансляциялаудағы ақпараттық технологиялар // Информатика және мәдениет. – Новосибирск, 1990. – 231 б.

9. Володин А. А. Электрондық музыкалық аспаптар. – М.: Энергия, 1970. – 145 б.

10. Волошин В. И., Федорчук Л. И. Электромзыкалық аспаптар. – М.: Энергия, 1971. – 143 б.

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.